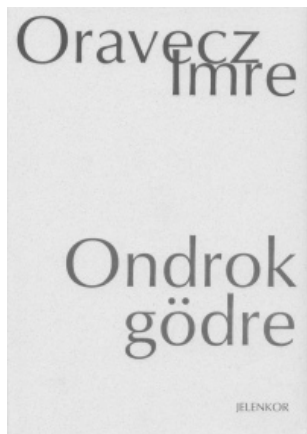


„Váltig úgy tesz, mintha lenne”

ORAVECZ IMRE: ONDROK GÖDRE



Jelenkor Kiadó
Pécs, 2007
384 oldal, 2800 Ft

Amikor Oravecz Imre a *Költők egymás közt* című antológiában bemutatkozott, így vallott szülőfalujához fűződő viszonyáról: „Egy kis faluban születtem a Mátrán túl, Heves megyében. Tizennégy éves voltam, amikor – akkor először és végleg – meg kellett válnom ettől a falutól, amelyet húsz évvel ezelőtt hiába keresett volna valaki Magyarország térképén: Szajla – még nem volt rajta. Én, a kamasz, akkor még nem tudtam, legfeljebb ösztöneim súgtak valamit, hogy Szajla esztendőik múltán egyetlen valóságos és pontosan feltérképezett pontja lesz életemnek, ahol álmomban is kiismerem majd magam.”¹ Ekkor még más irányba tapogatózott szövegeivel, költészetszemléletét alapvetően a lírai szubjektum problematizálása, pontosabban visszavonása határozta meg. Az *Egy földterület növénytakarójának változása*² című kötet már magában hordozta a poétikai váltás lehetőségét, amennyiben egyszerre három irányban is utat nyit: egyfelől folytatja a *Héj*³ versbeszédét és -nyelvét, másrészt kiépíti a hopi mitológikus teret, harmadsorban pedig megjelenik témaként a szülőfalu. A hetvenes évek vége óta folyamatosan íródo, ám a nyolcvanas évek második felétől megsokasodó Szajla-versek, majd a *Halászóember*⁴ szövegei egyértelművé tették, hogy az emlékezés folyamata által újratereztett szülőfalu kerül az életmű centrumába. Ennek a törekvésnek lett monumentális összegzése az említett 1998-as kötet, amelynek jelentős sikere, élénk kritikai visszhangja a későbbi Oravecz-művekre is erőteljesebben ráirányította a figyelmet. A verses regény különböző értelmezői iskolákat képviselő recenzenseket ösztönzött megszólalásra, és ki-ki a maga felfogásának megfelelő olvasatot konstruált. Egyesek az Oravecz-életmű kontextusában próbálták elhelyezni a monumentális opust, míg mások a szövegirodalom alkotásai ellenében vagy a szociografikus igényű népi irodalom erőterében, annak utóhajtásaként olvasták a művet. A fokozott várakozás egyaránt érvényes volt a 2002-es verseskötet (*A megfélelő nap*⁵), az *Egy hegy megy* című, tárcanovellaszerű szövegeket felsorakoztató könyv⁶, még inkább a régóta készülő, bizonyos részleteiben már a folyóiratközlések révén ismertté vált nagyregény esetében. Már *A megfélelő nap* kritikusi is egyöntetűen hangsúlyozták azt a kontinuitást és párbeszédet, amelyet a könyv a *Halászóember*rel kialakított, s ezáltal könnyen adódott a lehetőség, hogy a kötet verseinek értelmezői terébe bevonják a *Halászóember* interpretációs tapasztalatait. Nem véletlen tehát, hogy többen szóltak a továbbírás gesztusáról, sőt a monumentális verseskönyv egyenes folytatásaként

olvasták a kötet szövegeit. Margócsy István emellett hangsúlyozta, hogy „ha az esetek többségében el is maradnak a Szajla-kötet epikus díszletei, ha a versekben megérintett tárgyi világ még szűkebbre vonatik is, a világ szemléletében, a jelenetek és képek kivágásában ugyanaz a nagyszabásúan önkorlátozó, egyszerre széles látókörű s egyszerre minimalista gesztus figyelhető meg, mint ama nagy könyvben”⁷. Valóban szembetűnő *A megfelelő nap* lírai „feljegyzéseit” (Kőrösi Zoltán kifejezése⁸) olvasva a „tematikus egyszerűsége törekvés”, ahogyan azt Lackfi János is megállapította kritikájában⁹. Amennyiben a *Halászóember* alkotói tapasztalatainak lírai továbbgondolásáról, és egy hosszú költői út lezárásáról beszélhetünk az öregedés és az elmúlás tapasztalatának, valamint az emlékezés és a búcsúzás gesztusának versbe íródása által *A megfelelő nap* esetében, úgy a két kötet Szajla-tematikájának prózai elrendezéseként, az *Ondrok gödre*¹⁰ felől visszatekintve pedig a regény előmunkálataként is olvasható az *Egy hegy megy* szövegkorpusza. A kötet írásai eredetileg lapközlés útján, az Élet és Irodalom tárcarovatában váltak ismertté, és már ekkor nyilvánvalóak voltak azok a sajátosságok, amelyek kapcsolódási pontokat jelentenek a korábbi Szajla-szövegekkel. A kötetkompozíció csak erősítette korábbi benyomásainkat. Nemcsak a tematika kapcsán mondható el mindez, hanem a nyelvi megformálást szemlélve is, hiszen ugyanez a minimalizmusra törekvés érzékelhető az *Egy hegy megy* prózamondatainál, és – mint látni fogjuk – Oravecz ezekkel operál a regény esetében is.

Az *Egy hegy megy* negyvenkét tárcaszerű írását két fénykép leírása keretezi (sőt, a kötet közepe táján, *Az utolsó közös kép* cím alatt egy harmadik fotó részletes leírását találhatjuk). Az indító írásban, egy 1976-os fénykép kapcsán olvashatók a következő mondatok: „Látom az embereket, a rokonokat, a nem-rokonokat, az élőket, a holtakat, látom a kezük, a munkájuk nyomát, erőfeszítésük eredményét, életük színterét, tartalmát és formáját mintegy az utolsó pillanatban. Látom a falut, amely azon a forró, nyári napon, amikor elszorult szívvel és szinte kábultan ráirányítottam onnan fentről a gépet, száz sebből vérzett ugyan, de még élt, még megvolt, most viszont már nincsen, csak ezen a gyenge minőségű, megviselt, vacak kis képen.” (Kiem. tőlem – M. G.) (9.) Nagyjából harminc esztendő telt el tehát az exponálás és a mostani emlékidézés, vagyis a *még megvolt* és a *már nincsen* pillanata között. Oravecz monográfiája, Kulcsár-Szabó Zoltán a *Halászóembert* az emlékezet könyveként határozza meg: „Szajla, amely eminensen helyként alkotja meg az emlékezet kereteit, a versek nyújtotta leírásaiból gyakorlatilag egyfajta térképként »áll össze« a figyelmes olvasó számára s mint ilyen, a kötetkompozíció az emlékezet, a megőrzés topográfiájaként értelmezhető...” – írja kritikájában¹¹. Az *Egy hegy megy* kontextusában is az emlékezet, a szövegalkotás általi megőrzés folyamán meg-, illetve újrateremtett Szajla kerül középpontba. A szövegek narrátora szembesül azzal a ténnyel, hogy a faluban már semmi sem a régi. Így voltaképpen nem marad más az elbeszélő számára, mint az emlékidézés és a pusztulás jeleinek regisztrálása. Éppen ez, a felidézés, emlékezés művelete általi megőrzés a kötet szövegeinek elsődleges tétje. Rekonstruálni, ami már nincs, mert visszafordíthatatlanul megváltozott s ma már csak romos volta érzékelhető (miként azt a könyvborítóra helyezett omladozó parasztház is tükrözi). Mert „az ember már csak ilyen, körömszakadtáig ragaszkodik ahhoz is, ami nincsen, és váltig úgy tesz, mintha lenne”. (58.) Oravecz úgy építi fel tárcanovelláit, hogy a falu, a kert, a ház mikrovilágából, egy-egy – olykor jelentéktelennek tűnő – részlet, jelenség rögzítéséből indul ki, hogy aztán megfigyelését az írás végére általános érvényűvé tágítsa. Így válhat Szajla hanyatlásának,

haldoklásának története az egész rendszerváltás utáni Magyarország állapotrajzává. Egy helyütt maga a narrátor is kijelenti: „Csakhogy amit felpanaszlok, az nemcsak a szajlai határra vonatkozik, és nem csupán a szülőfalumat érinti. Amivel én itt naponta szembe-sülök, az az egész országban megfigyelhető.” (135.) Nem véletlenül beszél kritikájában Bedecs László arról, hogy „az *Egy hegy megy* a rendszerváltást feldolgozó könyvek egyik legjobbjá, az elmúlt tizenöt év (sokaknak) csalódást hozó változásainak összefoglalása, a magukra hagyott, elszegényedő és elnéptelenedő falvak nekrológja”¹². Különösen szomorú képet fest a kötet záró írása, melynek utolsó, a hátsó borítóra is kiemelt mondatai így szólnak: „Egymást követik a robbantások, állandósul a robaj, a csörgés, csikorgás, száll a por, a dízelfüst, csörömpölve vágatnak a falusi utcákon a megrakott teherautók, repednek a házfalak, laposra vasalják az elgázolt kutyákat, macskákat a kerekek. És mélyül, tágu, hízik a szörnyű lyuk, és dőlnek tovább a fák, meghal az élet az erdőn, elmenekülnek belőle a vadak, madarak, bogarak, és kő kövön nem marad, és megy ez egészen addig, míg el nem fogy a hegy... Isten veled, Darnó, Isten veled, Magyarország.” (221.)

Többen beszélnek a magyar prózairodalom poétikai-történeti átrendeződéséről, az újabb regény alakváltozatairól, a posztmodern utáni próza (az „utániség”) sajátosságairól gondolkodva a történet rehabilitálásáról, a valóságreferencialitás dominanciájának vizsgatéréséről. Vannak ugyanakkor olyanok, akik álproblémának tekintik a valóságvonatkozású és a szövegirodalom különválasztását, és álvitának a kétféle megszólalásmódot preferáló alkotók és értelmezők közötti nézetkülönbségeket: „Immár sehogyan sem tudom úgy látni, hogy a »szövegszerű« kevésbé lenne világ-szerű, mint a »világszerű«...” – fogalmaz Szilasi László egyik előadásában¹³. Számot kell vetnünk azonban azzal a ténnyel, hogy a hagyományos regényműfajok (így például a családregegy, az önéletrajzi regény, legmarkánsabban pedig a történelmi regény) olyan metamorfózisának lehetünk tanúi, melynek során egyes szerzők a klasszikus regényformák és hagyományos nyelvi-poétikai eljárások át- és újraértelmezésével konstruálják meg saját regényvilágukat. Bombitz Attila így ír ennek kapcsán: „A történelmi alakzatok regénybeli újragondolása és az archetipikus elbeszélői rendszerek újrafelhasználása egy olyan sajátos összművészetet eredményez, mely mintegy megtartva a mai posztmodern időszak jellemző alkotóelemeit, mégis hátraarcot mutatva a XX. századnak és a XIX. századiság szimulákroma felé fordulva kérdez rá önmaga lényegiségére.”¹⁴ Nem véletlenül kerültek elő ezek a gondolatok (az ezzel kapcsolatos vélemények közül számos lenne még idézhető) épp az *Ondrok gödre* kapcsán, ugyanis Oravecz regényében a realista beszédmód és poétika exponálásával, az ábrázolt világhoz és tematikához leginkább illeszkedő minimalista nyelvhasználat és narráció alkalmazásával ábrázolja tárgyát, és a szövegkorpusz olyan diskurzív szituációt teremt meg, amelyben erőteljesen implikálódik annak referenciális olvasata. Már az első bekezdésekben – miközben a narrátor finom kameramozgásokkal felülről-távolról közelít központi helyszínéhez, Szajlához, egészen pontosan az Árvai-birtokhoz – feltűnik a *Halászemberből* és az *Egy hegy megy* szövegeiből már jól ismert táj leírásának részletessége, a környezetrajz pontossága. Kivétel nélkül beazonosíthatók tehát azok a földrajzi nevek, locusok, melyek a regényben előfordulnak. Ami tehát a referencialitás és hitelesség illúzióját legmarkánsabban megteremti, nem más, mint a beavatott narrátori pozíció és a rendkívül takarékos, lecsupaszított, szikár elbeszélői nyelv összjátéka. A narrátor mindvégig dokumentarista igényre, szociografikus pontosságra törekszik, a falukutató szorgalmával tárja fel Szajla

múltját, bennfentesként ismeri azt a falusi mikrokörnyezetet, paraszti életformát, amelyet elbeszélésében ábrázol. Arról a világról tudósít, amelyben születés és halál, szeretet és gyűlölet, mese és a kegyetlen valóság oly elválaszthatatlanul létezik egymás mellett. Azokat az embereket mutatja be, akik együtt lélegeznek a természettel, de mindenekelőtt a földdel, mert abból nyerik az életet, a megélhetést. Ezt az azonosulást tükrözi a következő idézet: „A nyarat ős követte, az őszt meg ismét tél. De az Árvaiak nem bánták, mert úgy találták, hogy Dregolyban mindig jó lenni, még télen is, a tél múltával pedig mindig kezdődött előlről az egész. Az otlevés, a munka, amely ott valahogy mindig könnyebbnek, emberibbnek tetszett, mint máshol. Óvón körülölelte őket a völgy, mialatt hajladoztak, nyögtek, izzadtak. Ott élt, lélegzett, illatozott körülöttük.” (130.) A történet kezdetekor az Árvai-család (vagy ahogy régen Szajlán mondták: az Árvai-had) feje János, ugyanis édesapja, idős János, felszabadított jobbágy, volt ’48-as honvéd még életében fiára hagyta a birtokot, ami akkoriban egyáltalán nem volt szokásban, a vagyon csak öröklés útján, a családfő halálát követően szállhatott az utódokra. János továbbra is tisztelte, becsülte édesapját, kikérte tanácsát, és bevonta a gazdaság irányításába. Idős János még a régi világot és értékrendet képviseli. Fia nemcsak külsejét tekintve üt el apjától, hanem abban is, ahogyan a birtokot irányítja és a gazdálkodásról gondolkodik. Kiváló gazda, ért a földhöz, az állatokhoz, kitűnő üzleti érzékkel rendelkezik, fejét a modernizáció különböző módzatain töri, életét a szerzés, a vagyongyarapítás, a közben sorra megszülető gyermekek örökségének megteremtése tölti ki. Törekvései és tehetsége révén sikerül felvirágoztatnia az Árvai-szöveget, s a legmódosabb szajlai gazdák egyike lesz, a helybeliek falubírónak is őt választják. „Bármibe fogott, abból lett valami. Ha ő irtásföldet tört fel, ott a rákövetkező esztendőben aratott. Ha ő a meredek partban kukoricát vetett, az annyit termett, hogy alig győzte letörni, kifosztani. Ha ő bikát hizlalt eladásra, arra az áron felül még prémiumot is kapott a felvásárlótól.” (21–22.) Nem véletlenül kérdezte tőle tréfásan sógora is: „– Te, János, nem vagy te zsidó?” (22.) Szajlán elsőként alkalmazta a mezőgazdasági munkában a lovat az ökör helyett, s ugyancsak forradalmian merész újításnak számított, hogy áttért a kétnyomásos rendszerre, ami közvetett módon elvezetett a vetésforgóhoz. Később használatba vette a vetőgépet, a rostát és a szecs kavagót. Idős János – aki még hitt a mágikus erőben, amelyek befolyásolták a termés bőségét – idegenkedve fogadta fia újításait, különösen „a vetőgép borzolta fel az idegeit. Azt mondta Jánosnak, rá ne vigye a földre, mert abból baj lesz, nem kel majd ki a mag, mert a gép, a sok vas megrontja, aztán nézhetnek majd, nem lesz élet, nem lesz kenyér, de talán még vetőmagnak való sem.” (59.) Amikor a búza ára jelentős mértékben csökkent, János dohány, majd cukorrépa termesztésébe fogott, de leginkább a köménymag ütött be, és hozta meg a legnagyobb hasznot. Legjelentősebb vállalkozása az volt, amikor gőzcséplőt vásárolt, hogy bércséplést végezzen vele. A cséplőgép felrobbanását azonban maga is olyan jelként értelmezte, amely előre utal az Árvaiak további sorsára. János vereségként, életük megfenekléseként értékelte, ami történt. Attól fogva „nem próbálkozott többé semmi újjal, se növényvel, se géppel, nem korszerűsített, nem üzletelt, nem szerzett, nem gyarapított azontúl. Ereje teljében volt még, jó egészségnek is örvendett, de elbizonytalanodott, meggyávult, elfáradt. Titkolta, takargatta, magának sem vallotta be: nem volt többé a régi.” (230–231.)

Oravecz a *Halászóember* műfaját az alcímben egy faluregény töredékeiként határozza meg, de kritikusan nem zárták ki a családregegyként, lírai verses regényként, lírai szocio-

gráfiaként vagy akár nevelődési regényként történő befogadást sem. Az említett regénytípusok műfaji kódjai az *Ondrok gödre* esetében is érvényesnek mutatkoznak. A regény olvasásakor a szociografikus beszédmód és a családregegy műfaji sajátosságai artikulálódnak legmarkánsabban, felfedezhetők benne a karrierregény vonásai, és kapcsolatba lép a történelmi regénnyel, a fikcionalizált önéletírással éppúgy, mint a fejlődésregénnyel. Megismerkedhet ugyanis az olvasó István fejlődéstörténetével, azokkal a megpróbáltatásokkal, amelyeken keresztül kell mennie, miközben gyermekből férfivá érik. Meg kell küzdenie azzal, hogy – lényegében minden előzmény nélkül, egyik napról a másikra – apja, aki addig a tenyerén hordozta, valósággal meggyűlöli őt, kisgyermekkorától fogva felnőttként dolgoztatja látástól vakulásig, amikor pedig szintisza jeles eredménnyel fejezi be az iskolát, nem engedi továbbtanulni, mondván, az ő fiából nem lesz „dologkerülő vigéc, mihaszna naplopó, a paraszt vérért szívó pióca, kikent-kifent kurafi”, aki „pomádézza magát, meg mindig vasalt nadrágban jár, aztán később szégyelli, hogy a szülei bűdös parasztok, akik nem késsel, villával esznek, az udvaron meg kivágják a taknyukat.” (161.) Az apa kíméletlen bánásmódjának s igazságtalan büntetéseinek elviselésén túl István – mintegy a fejlődés, beavatódás stációiként – többször szembesül a halállal, illetve a meztelen test látványával. Az előbbivel első ízben akkor, amikor szeretett kisborja elpusztul, később megpillantja egyik napszámosuk holttestét, aki felakasztotta magát egy cseresznyefára, végignézi öccse, Jánoska haláltusáját, aki a szeme láttára vérzett el, majd figyelmetlensége Virág, a tehén pusztulását okozza. A testiséggel akkor találkozik először, amikor meglesi hibás Gyurit, majd anyja meztelen testét. Az említett élményekkel szemben helyezhetők el azok a megnyugvást teremtő pillanatok, melyek István számára valamiképpen a boldogság forrásai. Ezek közé tartoznak a nagyapa meséi, háborús történetei, a hosszan részletezett gombázás nagyanyjával, a környék bejárása, a természet közelsége, az állatok iránti szeretete, a vas megmunkálása, a gépek iránti vonzódása, később pedig a szerelem. István életében akkor következik be az igazi változás, amikor megismeri Annát. Szerelmük története a regény egyik legszebb része, amely a szeretkezés részletes leírásában teljesedik ki. István többször úgy lázad az embertelen bánásmód ellen, hogy elhatározza, világgá megy. Messze azonban egyszer sem jut, végül minden alkalommal anyai nagyanyjáiéknál talál menedéket. Ez az ismétlődő elvagyódás és menekülés azonban mégis előrevetíti a felnőtt István és felesége, Anna kivándorlását: a regény végén a jobb élet reményében Amerikába indulnak. Amikor a század utolsó éveiben kivándorlók áradata indult útnak, elsősorban a parasztok köréből, világossá vált, hogy valami véglegesen megroppant. István tehát szakítani kényszerül a hanyatló paraszti létformával, Szajla mikrovilágából a vágyott nagyvilágba lép, felismeri ugyanis, hogy nincs más lehetősége, az elkerülhetetlen szétöröklés és a kapitalizmus térhódítása arra kényszeríti, hogy kint keresse meg azt a pénzt, amiből aztán itthon földet vehet. Nyilvánvalóan nem éli meg ennyire tudatosan saját elhatározását, ám – miközben csendben hallgatta a családi beszélgetéseket, amelyeken a távoli Amerika is többször szóba került – fokozatosan, szinte tudat alatt érlelődött meg fejében a kivándorlás gondolata. (A pontosság kedvéért tegyük hozzá, hogy ekkor még kivándorlásról szó sincs, István – ahogy sokan mások – csupán átmeneti kényszersmegoldásként tekint az amerikai munkavállalásra, meg sem fordul a fejében, hogy nem tér vissza.) Az évszázadokon keresztül fenntartott életforma megtöréséről és hanyatlásáról beszél Teréz, amikor a fiatalabb nemzedékről így mond ítéletet: „Ezek a mai fiatalok már nem olyanok, mint

mink voltunk. Nekiünk még parancsoltak a szüleink, szentírás volt a szavuk, de ezek már nem hallgatnak senkire. Mindent jobban tudnak, mint mink. Önállóságot, szabadságot akarnak, kevesebbet dolgozni, meg könnyebben élni. Kocsmáznak, báloznak, aranyláncos zsebórára vágynak, pomádézzák a hajukat, és a városi dolgok érdeklik őket, a szórakozás, a kényelem, a divat meg a gépek.” (248.)

A regény egyik legfontosabb fejezete idős János álom-jelenetét beszéli el.¹⁵ „Nem tudta, miért, de hirtelen leküzdhetetlen vágya támadt, hogy felülről lássa az Árvai-szöget, Ondrok gödrét, a közeli és távoli hegyeket, az egész vidéket. Távatot akart, elszakadást.” (133.) Idős János a Biblia, egészen pontosan a Jelenések Könyve olvasása közben elalszik. Álmában először a szénakazal tetejéről tekint szét, majd a falu fölé emelkedik s megpillantja a kilátástalan jövőt. Szomorúan állapítja meg, hogy minden megváltozott. Bármerre repült a környéken, mindenütt az elvadultság és gazdátlanság látványa fogadta, a pusztulás víziója jelent meg előtte. Ez az epizód közvetlen kapcsolatot teremt az *Egy hegy megy* szövegeivel, ugyanis idős János álmán keresztül pontosan azt a romlást vetíti előre, amelyet az említett prózakötet narrátora a valóság jelenségeként regisztrál. Egyik helyen például a következőképpen: „a Tarna-völgynek az ó- és újfalu közti rövidke szakaszát, azaz pár tucat hektárt kivéve mindenfelé csak gyp, dudva, gaz, bokor burjánzik. És mélységes, szinte halotti a csend.” (133.) A kapcsolódást emellett az is erősíti, hogy több, az előző kötetből már ismerős mondat, motívum, jelenet bukkan fel a regényben. Ezek egyike idős János (az *Egy hegy megy* kötet *A halál szaga* című írásában az elbeszélő édesapja) szélütésének, majd halálának megrázó leírása. Magatehetetlenül, saját ürülékében fekvé találnak rá, egy hét múlva hal meg tüdőgyulladásban. A korábbi Oravecz-kötetekben a természet ciklikusságával és a falu pusztulásával párhuzamosan tematizálódik az öregedés és az elmúlás tudata. Az *Ondrok gödre* nagyon szép jelenete, amikor a 19. fejezetben a ház előtti padon ülő idős Jánost megérinti a halál közelsége. A vadbükköny illata indítja el az emlékezés folyamatát, és végigtekint az életén: „Mindig élvezettel szívta magába. Most is mélyet lélegzett. És hagyta, hogy beléhatoljon, hogy belülről mossa, nyaldossa, hogy átáramoljon rajta. Elbódult, szinte megrészegült tőle. És mialatt a távoli füves tisztást, a tisztáson az erdő fáit nézte, önkéntelenül elrvedt, és az életére gondolt, amely elmúlt. (...) És akkor hirtelen belenyilallt a felismerés, a tudat, hogy ezt a csodálatos illatot ő már nem sokáig érezheti.” (99–100.)

Az *Egy hegy megy* tárcanovelláinak „szűkebb ideje a rendszerváltozást követő bő másfél évtized; az emlékezések és az idézett dokumentumok jóvoltából viszont több emberöltőnyi család-, társadalom- és mentalitástörténeti adalékkal is gazdagodunk” – írja Bazsányi Sándor¹⁶. Az új regény, pontosabban a folyamatosan alakuló regényfolyam első egysége, az óhazai történet a szabadságharc bukása utáni néhány évtized krónikáját adja az Árvai-család történetén keresztül, egészen addig, amíg a fiatalok, István és Anna a szomszédos Recsken vonatra szállnak, és Hamburgba utaznak, ahonnan a hajójuk indul, ám valamiféle időtlen idő megteremtésével nemcsak a jövő víziója, de a múlt végtelensége is megjelenik előttünk. Ennek eszköze az az elbeszélői nyelvhasználat, melynek a hitelesség illúzióját megteremtő sajátosságáról már szóltunk. Szépen fogalmaz ennek kapcsán recenziójában Reményi József Tamás: „A paraszti világkép, amely a négy évszak körforgásában született, Oravecz epikájában is időtlen lehetne. Olykor mintha a Móríc Zsigmond nyomában járó epikának vagy épp Reymont *Parasztokjának* a ritmusával találkozánk,



ám az örök idő szépségét, méltóságát, ha tetszik, romantikáját széttördeli az artisztikus képzetek előtti, formák előtti fogalmazás, amely az időtlenségnek dísztelenebb, semlege-sebb képzetét adja.”¹⁷ A regény narrátora a szajlai világ összeomlása előtti pillanatot beszéli el, bemutatva azt az esendő paraszti világot, amelyben aztán a tömeges exodussal kezdetét vette a megállíthatatlan romlás. Oravecz tehát az *Egy hegy megy* szövegeiben oly pontosan regisztrált hanyatlás okát kutatja, előzményeit próbálja feltárni az *Ondrok gödrében*. Letehetetlen könyv, fontos regény, és már most kijelenthető, hogy a folytatást is jelentős várakozás és érdeklődés kíséri majd.

JEGYZETEK

- ¹ Oravecz Imre: Önéletrajz. In: Költők egymás közt. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1969. 233.
- ² Oravecz Imre: Egy földterület növénytakarójának változása. Magvető Kiadó, Budapest, 1979
- ³ Oravecz Imre: Héj. Magvető Kiadó, Budapest, 1972. (Új kiadása 2001-ben jelent meg a Jelenkor Kiadó gondozásában.)
- ⁴ Oravecz Imre: Halászóember. Jelenkor Kiadó, Pécs, 1998 (2. átdolgozott és javított kiadása 2006-ban jelent meg.)
- ⁵ Oravecz Imre: A megfelelő nap. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2002
- ⁶ Oravecz Imre: Egy hegy megy. Alexandra Kiadó, Pécs, 2006 (A könyvből vett idézetek lelőhelyét a továbbiakban a főszövegben adom meg.)
- ⁷ Margócsy István: Ex libris. Élet és Irodalom, 2003. február 7. 23.
- ⁸ Kőrösi Zoltán: A kék ruha. Jelenkor, 2004. 1. 84–88.
- ⁹ Lackfi János: Az agónia kohója. Kortárs, 2003. 7. 96–102.
- ¹⁰ Oravecz Imre: Ondrok gödre. Jelenkor Kiadó, Pécs, 2007 (A könyvből vett idézetek lelőhelyét a továbbiakban a főszövegben adom meg.)
- ¹¹ Kulcsár-Szabó Zoltán: Az emlékezet könyve. Tiszatáj, 1999. 10. 90.
- ¹² Bedecs László: Kicsiny falum. Új Könyvpiac, 2006. 9. 49.
- ¹³ Erről lásd bővebben: Szilasi László: „mintha”-változatok. Bárka, 2006. 6. 95.
- ¹⁴ Bombitz Attila: Azután. Széjgyezetek a kilencvenes évek magyar regényirodalmához. Forrás, 2002. 6. 26.
- ¹⁵ A jelenet részletes elemzéséről lásd: Szilasi László i. m.
- ¹⁶ Bazsányi Sándor: Ó jaj, hogy eltűnt minden... Élet és Irodalom, 2006. június 9. 28.
- ¹⁷ Reményi József Tamás: Átkapál. Népszabadság, 2007. június 23. Hétvége melléklet. 11.

Ménesi Gábor